

JANET SKESLIEN CHARLES

BIBLIOTECA
DIN

PARIS

Traducere din limba engleză și note
SIMONA SĂSĂRMAN

LITERA
București
2020

Capitolul 1

Odile

Paris, februarie 1939

Numerale îmi pluteau în jurul capului precum stelele. 823. Numerele erau cheia unei vieți noi. 822. Constelații ale speranței. 841. Seara târziu în dormitorul meu, dimineață, în drumul pe care-l străbăteam ca să cumpăr croasanți, serii, unele după altele – 810, 840, 890 – mi se formau în fața ochilor. Reprezentau libertatea, viitorul. Împreună cu numerele studiasem istoria bibliotecilor, începând cu anul 1500. În timp ce în Anglia Henric al VIII-lea era ocupat să-și decapiteze nevestele, regele Francisc al Franței își moderniza biblioteca, la care le-a dat acces învățătilor din vremea lui. Această colecție regală a reprezentat începutul Bibliotecii Naționale. Acum, la biroul din camera mea, mă pregăteam pentru interviu, recapitulând pentru ultima oară notițele despre Biblioteca Americană: fondată în 1920; prima din Paris care a permis accesul direct al publicului la rafturile cu cărți; abonați din 30 de țări, un sfert dintre ei fiind francezi. Învățasem bine aceste date și informații, sperând că aveau să mă facă să par profesionistă în ochii directoarei.

Am plecat în pas întins din apartamentul familiei mele de pe întunecata stradă Roma, vizavi de gara Saint Lazare, unde locomotivele tușeau fum. Vântul îmi smulgea șuvitele de păr, iar eu

îmi înghesuam cărlionții la loc sub beretă. În depărtare, vedeam domul ca de abanos al bisericii Saint-Augustin. Religie, 200. Vechiul Testament, 221. Iar Noul Testament? Am așteptat, dar nu mi-am amintit numărul. M-am înfuriat pentru că uitasem lucruri simple. Mi-am scos carnetul de notițe din poșetă. A, da, 225. Știam.

Partea mea preferată din biblioteca școlară a fost clasificarea zecimală Dewey. Concepță în 1873 de către bibliotecarul american Melvil Dewey, folosea zece categorii de organizare a cărților pe rafturi, în funcție de subiect. Exista un număr pentru orice, ceea ce îi permitea oricărui cititor să găsească orice carte în orice bibliotecă. De exemplu, *maman* se mândrea cu 648-ul ei (gospodărie). *Papa* n-ar fi recunoscut, dar chiar se bucura de 785 (muzica de cameră). Fratele meu geamăn era mai degrabă o persoană 636.8, în timp ce eu preferam 636.7 (pisici și câini).

Am ajuns pe *marele boulevard*, unde, pe locul unui cvartal, orașul își lepădase mantaua de clasă muncitoare și îmbrăcăse o blană de nurcă. Miroslul aspru de cărbune se risipise, înlocuit de mirosl dulce, de iasomie, al parfumului Joy pe care-l răspândea femeile care se delectau privind în vitrine rochiile Nina Ricci și mănușile de piele verde smarald marca Kiesler. Pe măsură ce mergeam, am depășit niște muzicieni care ieșeau dintr-un magazin care vindea partiuri mototolite, am trecut de ușa albastră a unei clădiri baroce și am dat colțul, intrând pe o stradă îngustă. Știam drumul pe dinafară.

Iubeam Parisul, acest oraș al secretelor. Precum copertile cărților, unele de piele, altele de pânză, fiecare ușă pariziană ducea spre lumi nebănuite. Se putea ca în curți să dai peste un pâlc de biciclete sau peste un portar grăsuț, cu o matură în mâna. În cazul Bibliotecii Americane, ușa masivă de lemn se deschidea spre o grădină secretă. Poteca încadrată pe o latură de petunii, iar pe cealaltă – de o peluză, era presărată cu un pietriș alb care-mi scrâșnea sub picioare în timp ce-mi conducea pașii către clădirea din cărămidă și piatră. Am trecut pragul pe sub steagurile francez și american ce fluturau unul lângă altul și mi-am agățat haina în cuierul șubred. Trăgând pe nări cel mai plăcut mirosl din lume – amestecul dintre izul putred al

volumelor mucegăite și miroslul paginilor de ziari proaspăt ieșite de sub tipar, m-am simțit ca și cum m-aș fi întors acasă.

Ajunsă un pic cam prea devreme pentru interviu, am trecut pe lângă recepție, unde veșnic binedispusul bibliotecar îi asculta pe abonați. „Unde pot să găsesc o frigură bună?“ a întrebat un nou-venit încălțat cu cizme de cowboy. „De ce să plătesc amendă când eu nici măcar n-am terminat cartea?“ s-a stropșit certareața *madame Simon*). Am intrat în tacerea confortabilei camere de lectură.

La o masă de lângă fereastra în stil franțuzesc, profesoara Cohen, cu o elegantă pană de păun înfiptă în coc, era absorbită de lectura unui ziar; domnul Pryce-Jones medita la articolele din *Time* în timp ce pufăia din pipă. În mod normal aș fi salutat, dar, emoționată din pricina interviului, mi-am căutat refugiu în rafturile mele preferate de cărți. Îmi plăcea să fiu înconjurată de povești, și de cele străvechi, și de cele publicate abia cu o lună în urmă.

M-am gândit să caut o carte pentru fratele meu. Din ce în ce mai des, la orice oră din noapte, auzeam zgromotul mașinii de scris a lui Rémy. Dacă nu scria articole despre felul în care Franța ar fi trebuit să-i ajute pe refugiații izgoniți din Spania de războiul civil, scria despre convingerea lui că Hitler avea să ocupe Europa, aşa cum ocupase o parte din Cehoslovacia. Singurele momente în care Rémy uita de griji – adică de grija pentru alții – erau atunci când citea o carte bună.

Mi-am trecut degetele peste cotoare. După ce am ales un volum, l-am deschis la întâmplare. N-am judecat niciodată o carte în funcție de începutul ei, moment în care mă simțeam ca la prima și ultima întâlnire pe care o avusesem vreodată, atunci când amândoi zâmbiserăm prea larg. Nu, am deschis cartea pe la mijloc, unde știam că autorul nu încerca să mă impresioneze. „În viață există intuneric și lumină“, am citit. „Tu ești una dintre lumi, lumina tuturor luminilor.“ *Oui. Merci*, domnule Stoker. Asta i-aș fi spus lui Rémy, dacă aș fi putut.

Începusem să fiu în întârziere, aşa că m-am grăbit către recepție, unde am semnat fișa și am stocurat romanul *Dracula* în poșetă.

Respedirea așteptării. Ca de obicei, părul castaniu îi era ridicat într-un coc, iar în mână ținea un stilou de argint.

Toată lumea o cunoștea pe domnișoara Reeder. Scrisă articole pentru ziare și impresiona la radio, invitând pe toată lumea la bibliotecă – studenți, profesori, soldați, străini și francezi. Ea dădea asigurări ferme că toți cititorii erau bine-veniți și că era loc pentru fiecare.

– Sunt Odile Souchet. Îmi pare rău că am întârziat. Am ajuns mai devreme, dar am deschis o carte...

– Titlul e periculos, a spus domnișoara Reeder, cu un zâmbet complice pe față. Să mergem la mine în birou.

Am urmat-o prin camera de lectură, unde abonații îmbrăcați în costume elegante și-au coborât ziarele ca să o vadă mai bine pe directoare; am urcat pe o scară în spirală, am intrat pe un corridor din aripa sacră destinată exclusiv angajaților și am ajuns în biroul ei, care mirosea a cafea. Pe perete era atârnată o fotografie de mari dimensiuni care înfățișa perspectiva aeriană a unui oraș, având cartierele organizate ca o tablă de șah, atât de diferite de străzile cotite ale Parisului.

Văzându-mi interesul, ea mi-a spus:

– E Washington, D.C. Am lucrat la Biblioteca Congresului.

Mi-a făcut semn să iau loc, iar ea s-a așezat la birou, care era acoperit de hârtii; unele încercau, parcă, să se furișeze afară din tăvi pe la colțuri, iar altele erau imobilizate de un capsator pus deasupra lor. Un telefon negru, strălucitor, cu firul atârnând până în podea, atrăgea atenția. Lângă domnișoara Reeder se afla un scaun pe care erau grămădite cărți. Am văzut romane de Isak Dinesen¹ și Edith Wharton². Câte un semn de carte – de fapt, câte o fundă strălucitoare – ieșea din fiecare, ca o mână întinsă invitând-o pe directoare să se întoarcă.

Ce fel de cititoare să fi fost domnișoara Reeder? Spre deosebire de mine, n-ar fi lăsat niciodată o carte cu față în jos, din lipsa unui semn de carte. N-ar fi lăsat niciodată cărțile îngrămădite sub pat.

¹ Scriitoare daneză (1885–1962)

² Scriitoare americană (1862–1937)

Citea patru sau cinci în același timp. Iar în poșetă avea înghesuită o carte pe care s-o citea în timp ce călătorea cu autobuzul prin oraș. Una despre care un prieten drag îi ceruse părerea. Încă una despre care nimeni nu avea să știe, o placere secretă pentru o după-amiază plioasă de duminică...

– Care e autorul tău preferat? m-a întrebat domnișoara Reeder.

Care e autorul tău preferat? O întrebare imposibilă. Cum ai fi putut să alegi un singur autor? De fapt, eu și mătușa Caro cresem categorii – autori morți, autori în viață, străini, francezi etc. – ca să evităm situația în care să trebuiască să alegem. M-am gândit la cărțile din camera de lectură pe care tocmai le atinsesem, la cele care, în decursul timpului, mă atinseseră pe mine. Am admirat felul de a gândi al lui Ralph Waldo Emerson: „Nu sunt singur atât timp cât citesc și scriu, deși nu e nimic cu mine“, precum și opera fără vîrstă a lui Jane Austin. Deși autoarea scrisese în secolul al XIX-lea, situația multor femei rămânea neschimbăță până în prezent: viitor determinat de bărbatul cu care te măriți. Cu trei luni în urmă, atunci când le-am spus părintilor mei că nu aveam nevoie de un soț, *papa* a pufnit și a început, în fiecare duminică, să aducă la prânz câte un subaltern. La fel precum curcanul lui *maman*, legat și presărat cu pătrunjel, *papa* îmi prezenta bărbații pe o tavă de argint: „Marc n-a lipsit nici o zi de la serviciu, nici măcar atunci când a avut gripă!“

– Citești, nu-i aşa?

Papa se plângea adesea că vorbeam înainte să gândesc. Într-o străfulgerare de frustrare, am răspuns primei întrebări a domnișoarei Reeder:

– Dintre autorii decedați, Dostoievski e preferatul meu, pentru că-mi place personajul Raskolnikov. El nu-i singurul care ar vrea să lovească pe cineva în cap.

S-a lăsat tăcerea.

De ce nu dădusem un răspuns normal – spre exemplu, Zora Neale Hurston¹, autorul meu contemporan favorit?

¹ Autoare, antropolog și realizatoare de film americană (1891–1960)

– A fost o onoare să vă cunosc, am spus îndreptându-mă spre ușă, știind că interviul se terminase.

În timp ce degetele mele căutau mânerul de porțelan al ușii, am auzit-o pe domnișoara Reeder spunând:

– „Aruncați-vă direct în viață, fără deliberări; să nu vă fie frică – torrentul o să vă poarte până la mal și o să vă așeze din nou în picioare, fără să vă vatăme.“

Replica mea preferată din *Crimă și pedeapsă*. 891.73. M-am întors.

– Cei mai mulți candidați spun că autorul lor favorit este Shakespeare, a spus ea.

– Singurul autor cu propriul lui număr zecimal Dewey.

– Alții spun că preferata lor este *Jane Eyre*.

Acela ar fi fost un răspuns normal, de asemenea. Oare de ce nu spusesem Charlotte Brontë sau oricare dintre surorile Brontë, de altfel?

– Îmi place și Jane. Surorile Brontë împart același număr – 823.8.

– Dar mi-a plăcut răspunsul tău.

– Chiar aşă?

– Ai spus ce simțeai, nu ce ai crezut că voi am să aud.

Era adevărat.

– Să nu-ți fie frică să fii diferită, mi-a spus domnișoara Reeder.

S-a aplecat în față. Privirea ei inteligentă și fermă a întâlnit-o pe a mea.

– De ce vrei să lucrezi aici?

Nu puteam să-i spun adevăratul motiv. Ar fi sunat înfiorător.

– Am memorat sistemul zecimal Dewey și am avut numai note de 10 la școală.

S-a uitat pe cererea mea.

– Ai rezultate școlare impresionante. Dar nu mi-ai răspuns la întrebare.

– Sunt abonată aici. Iubesc engleză...

– Văd asta, a spus ea, cu o umbră de dezamăgire în glas. Îți mulțumesc pentru timpul acordat. O să-ți comunicăm hotărârea noastră, oricare ar fi ea, în câteva săptămâni. Te conduc.

Singură în curte, m-am încruntat, frustrată. Poate că ar fi trebuit să spun cinstit de ce îmi doream slujba.

– Ce s-a întâmplat, Odile? m-a întrebat profesoara Cohen.

Îmi plăceau cursurile ei de literatură engleză de la Biblioteca Americană, atât de frecventate încât o parte a asistenței era obligată să stea în picioare. Învăluită în șalul ei purpuriu, inconfundabil, profesoara Cohen transforma cărți greoaie precum *Beowulf* în lecturi accesibile, iar prelegerile pe care le ținea erau pline de vervă și presărată cu umor. Nori ai unui trecut scandalos pluteau în urmări, precum mireasma de liliac a parfumului pe care-l folosea. Se spunea că *madame la professeure* era originară din Milano. Inițial prim-balerină, renunțase la statutul ei (și la un soț plăticos) ca să-și urmeze un iubit la Brazaville. Când se întorsese – singură – studiașe la Sorbona, unde, precum făcuse și Simone de Beauvoir înaintea ei, trecuse de *l'agrégation*, un examen de stat aproape imposibil de luat și care-i permitea să predea la cel mai înalt nivel.

– Odile?

– M-am făcut de râs la interviu.

– O Tânără intelligentă ca tine? I-ai spus domnișoarei Reeder că n-ai lipsit la nici unul dintre cursurile mele? Mi-aș dori ca studenții mei să fie la fel de consecvenți!

– Nu m-am gândit să menționez asta.

– Scrie-i un bilet de mulțumire, în care să așterni pe hârtie tot ceea ce vrei să-i mai spui.

– N-are să mă aleagă pe mine.

– Viața e o luptă. Trebuie să lupti pentru ceea ce-ți dorești.

– Nu sunt sigură...

– Ei bine, eu sunt, a spus profesoara Cohen. Crezi că bătrânnii de modă veche de la Sorbona m-au angajat aşa, pur și simplu? Am muncit din greu ca să-i conving de faptul că o femeie poate să predea cursuri universitare.

Mi-am ridicat privirea. Înainte nu observasem decât șalul purpuriu al profesoarei. Acum îi vedeam ochii străpungători, ca de oțel.

– Să fii inconsistent nu-i un lucru rău, a continuat ea, deși tatăl meu se plângea că întotdeauna trebuia să am eu ultimul cuvânt.

– Și al meu – la fel. Spune că sunt cu neputință de oprit.
– Folosește-te de calitatea asta.

Avea dreptate. Eroinele cărților mele preferate nu renunțau niciodată. Profesoara Cohen îmi dăduse un sfat bun atunci când îmi sugerase să-mi aştern gândurile într-o scrisoare. Scrisul e mai ușor decât confruntarea față în față. Ai posibilitatea să ștergi și s-o iezi de la capăt ori de câte ori e nevoie.

– Aveți dreptate, i-am spus.

– Bineînțeles că am dreptate! O să-i spun domnișoarei directoare că mi-ai pus cele mai bune întrebări la cursuri, iar tu să faci negreșit ceea ce-am stabilit.

Apoi, cu o foșnitură de șal, a păsit în bibliotecă.

Nu conta cât de deprimată m-aș fi simțit, cineva de acolo reușea întotdeauna să mă ridice la suprafață. Biblioteca însemna mai mult decât cărămizi și cărți; mortarul era reprezentat de oamenii cărora le păsa. Petrecusem timp și în alte biblioteci, cu ale lor politicoase „Bună ziua, domnișoară. La revedere, domnișoară“. Nu era nimic în neregulă cu acele biblioteci, doar că pur și simplu le lipsea spiritul de camaraderie al unei comunități reale. Aici, la bibliotecă, mă simțeam ca acasă.

– Odile, așteaptă!

Era domnul Pryce-Jones, un diplomat englez pensionat, care purta un papion cu imprimeu bogat, urmat de doamna Turnbull, de la inventar, cu al ei breton strâmb, albastru-cenușiu. Probabil că profesoara Cohen le spusese că mă simțeam demoralizată.

– Nimic nu se pierde cu adevărat, mi-a spus el, bătându-mă stângaci pe spate. O s-o cucerești pe directoare. Scrie o listă de argumente, aşa cum ar face orice diplomat uns cu toate alifie.

– N-o mai dădăci pe fată! i-a spus doamna Turnbull.

Întorcându-se către mine, a adăugat:

– Acasă, în Winnipeg, suntem obișnuiți cu adversitățile. Asta ne călește, ne face ceea ce suntem. Iarna temperaturile ajung la minus patruzeci de grade Celsius. Și nu ne auzi plângându-ne, spre deosebire de americani... Amintindu-și de motivul pentru care

ieșise în frig – ocazia de a face pe șefa cu cineva, mi-a băgat un deget osos în față: Ține-te bine și nu accepta un refuz!

Zâmbind, mi-am dat seama că a fi acasă înseamnă și a nu avea secrete. Însă zâmbeam. Acesta deja era un câștig.

Când m-am văzut din nou în dormitorul meu, fiind mai liniștită, am scris:

Dragă domnișoară Reeder,

Vă mulțumesc pentru că ați discutat cu mine despre slujba pe care v-am solicitat-o. Interviul mi-a făcut o deosebită plăcere. Această bibliotecă înseamnă pentru mine mai mult decât oricare alt loc din Paris. Pe când eram mică, mătușa mea, Caroline, m-a dus la Ora de Povești. Mătușii mele trebuia să-i mulțumesc pentru faptul că am studiat limba engleză și că m-am îndrăgostit de bibliotecă. Deși ea nu mai e printre noi, eu continuu să-o caut în bibliotecă. Deschid cărți și scotocesc prin buzunarele coperților, sperând să-i găsesc numele pe vreuna dintre fișe. Citind romanele pe care le-a citit și ea, am senzația că suntem în continuare aproape una de celalătă.

Biblioteca e raiul meu. Întotdeauna pot găsi un colțisor printre rafuri pe care să-l numesc al meu, în care pot să citeșc și să visez. Vreau să mă asigur că toată lumea are această șansă, în special oamenii care se simt diferiți și au nevoie de un loc pe care să-l numească „acasă“.

M-am semnat, încheind interviul.

Capitolul 2

Lily

Froid, Montana, 1983

Numele ei era doamna Gustafson și locuia în casa vecină. Pe la spate, oamenii îi spuneau „mireasă de război“, dar mie nu mi se părea că ar fi arătat ca o mireasă. În primul rând, nu purta niciodată alimba. Își era în vîrstă. Mult mai în vîrstă decât părînții mei. Toată lumea știe că o mireasă are nevoie de un mire, dar soțul ei murise de mult timp. Deși vorbea fluent două limbi, în cea mai mare parte a timpului nu vorbea cu nimeni. Trăia aici din 1945, dar avea să fie considerată întotdeauna femeia care venise din altă parte.

Era singura mireasă de război din Froid, tot așa cum doctorul Stanchfield era singurul medic. Uneori trăgeam cu ochiul în sufrageria ei, unde până și masa și scaunele erau din străinătate – grațioase precum mobila de jucărie, având picioare din lemn de nuc sculptat și tapițerie brodată. Îmi băgam nasul în cutia ei poștală, unde corespondența venită din locuri îndepărtate, cum ar fi Chicago, o avea ca destinatar pe *madame* Odile Gustafson. În comparație cu numele pe care le știam eu, ca Tricia și Tiffany, „Odile“ părea exotic. Oamenii spuneau că venea din Franța. Pentru că voiam să știu mai multe despre ea, am cules informații despre Paris din enciclopedii. Am descoperit garguiele cenușii ale catedralei

Notre-Dame și Arcul de Triumf al lui Napoleon. Cu toate asta, nimic din ceea ce aflasem nu putea să răspundă la întrebarea mea: ce o făcea pe doamna Gustafson să fie așa de diferită?

Odile Gustafson nu era precum celealte doamne din Froid. Ele erau grăsuțe ca niște pitulici, îmbrăcate cu pulovere lălăi și pantofi ieftini în diferite tonuri de gri. Se duceau la magazin cu bigudurile pe cap, dar ea arbora cea mai bună ținută de duminică – fustă plisată și pantofi cu toc – doar ca să arunce gunoiul. O cureau roșie îi punea în evidență talia. Întotdeauna. Folosea un ruj în nuanțe aprinse, chiar și la biserică. „Asta cu siguranță are o părere bună despre ea“, comentau celealte doamne în timp ce ea se îndrepta, cu ochii ascunși de pălărie, spre strana din față, unde își avea locul. Nimici nu mai purta pălărie. Si cei mai mulți enoriași stăteau în spate, nevrând să-i atragă atenția Domnului. Sau preotului.

În acea dimineață, Maloney Guler-de-fier ne spuse să ne rugăm pentru cei două sute șaizeci și nouă de pasageri ai unui Boeing 747 care fusese doborât de proiectile sovietice K-8. La televizor, președintele Reagan ne povestise despre atacurile asupra avionului care zbura din Anchorage spre Seul. În timp ce clopotele bisericii băteau, cuvintele lui îmi răsunau în urechi:

– Durere, soc, furie... Uniunea Sovietică a violat orice definiție a drepturilor omului... n-ar trebui să ne surprindă o asemenea brutalitate inumană...

Părea să spună că rușii ar fi ucis pe oricine, chiar și pe copii.

Până și în Montana, Războiul Rece ne dădea fiori. Unchiul Walt, care lucra la Baza Forțelor Aeriene de la Malmstrom, spunea că pe câmpuri fuseseră amplasate, precum cartofii, o mie de rachete. Sub cripte rotunde de piatră, ele așteptau răbdătoare împărăția cerurilor. Unchiul se lăuda că acele rachete erau mai puternice decât bombele care distrusese Hiroshima. Mai spunea că rachetele atrăgeau rachete, aşa că armele sovietice aveau să treacă de Washington, țintindu-ne pe noi. Drept răspuns, rachetele noastre aveau să se înalțe, lovind Moscova în mai puțin timp decât îmi trebuia mie să mă pregătesc pentru școală.